

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Didaci Covarrvvas A Leyva Toletani Episcopi Segobiensis
... Opera Omnia**

**Covarrubias y Leyva, Diego de
Antverpiae, 1610**

De veteribus argentes nummis.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-96556](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-96556)

Primum, Dupondium numum aëro fuisse duarū equidem librarum, idque M. Varro declarat: Dupodius, inquit, a duobus ponderibus, quod vnum pondus aspondium diceretur. id ideo, quod as erat libræ pondus.

Secundo apparet, hos numos aëros adeo graues fuisse, vt in d. c. 3. Siqui-
indicta sic aris grauis pena, secundum Plin. in d. c. 3. Siqui-
dem populus Rom. pro numo, aë graui vtatur.

Tertio inde manifestum fit, ante primum bellum Punicum numum assem libralem fuisse, & Dupondium bilingrem.

Quarto deducitur, in ipso primo bello Punico Assem pondere, non valore diminutum, duarum vnciarum pondere percussum fuisse, & sic sextantarium.

Quinto colligitur ex his, Hannibale vrgente Italiam Assem vncialem factum, eiuſdem quidem valoris quo ad Assem vncialem militare, cum denarius pro decem assib. daretur, tamen quo ad alia valor sit aliquantulum diminutus, pluris sane tertia parte: siquidem denarius decem & sex assibus permutabatur, ac sestertius quatuor.

Sexto ex hoc constat, frequentiori veterum æstimatione decem asses denario argenteo æquales fuisse, & quinque quinario, duos autem & dimidium sestertio. Quod manifestius probabitur, cum denarij æstimationem expendemus.

Septimo hinc itidem probatur, post varias assium mutationes eos fuisse semiunciales lege Papyriana, eodem quidem valore manente.

Octauo, sex hac ratione censeo, veterem Assem quo ad valorem conferendum esse nostris quatuor quadratibus, quos modo Maruedinos dicimus. Id etenim probatur, quia si denarius argenteus decem asses valebat, quod satis receptum est, & nos inferius examinabimus saltem iuxta frequentiore æstimationem, & idem argenteus denarius æstimatur huius præsentis monetæ quadraginta aëris Maruedinis, plane deducitur, veterem Romanum assem merito cõferri nostris quatuor Maruedinis. Hac etenim perpensa ratione, viri docti, & qui diligentissime hanc rem expendere solent, sententiam istam apud Hispanos probauerunt quamobrem & ad eandem rationem veteres alios numos, aëros æstimabimus, cum idẽ iuris sit de illis, quippe ad assen sint omnino referendi. Quod si veterum ex ære nominatum pondus consideremus, constabit etiam asses semiunciales viginti quatuor ex libra Romana cudi solitos fuisse. Quorum valor nostris confertur nonaginta sex Maruedinis, cum hodie ex libra Romana 12. vnciarū cudi soleant centum quadraginta quatuor aëri Maruedini: quod mirum non est, siquidem nostra aërea monetæ partem quandam argenti admixtam habet. Etenim argenteus numus regalis & dimidius marchus cuiuslibet aëri miscetur, atque ideo hæc præsens aërea monetæ de Vellon nuncupatur.

Dupondius olim aërus fuit numus, sicuti sane probauimus, qui duos asses continebat, idcirco vetus ille dupondius est hodie æstimationis octo quadratum, seu Maruedinorum. Græci autem, vt ex Cleopatra refert Georg. Agricola libro 2. de externis ponderib. assem. T semiuncialẽ appellauere dupondiu, quia is duo assaria penderet. Assarium autem, seu Assarium numus erat aërus, quorum duo assem efferebant semiunciale, vt tandem hic dupondius esset præsentis monetæ quatuor Maruedinorum, assarius vero duorum. Sic M. Varro lib. 1. Analogie inquit, & non equum publicum mille Assarium esse. Sed & Suida teste, assarium obolus est: mihi vero, si coniectura non fallit, assem significat, ex auctoritate Dionisij Halicarnass. lib. 9. & T. Livij libro 2. dum hi auctores meminere mulctæ, quæ Meneatio Agrippæ fuit à populo Romano indicta, ex Plutarcho nem in Camillo, & Matthæi interprete cap. 10. Polybius vero lib. 2. asseuerat, assarium dimidio obolo æstimari. Et id iuxta Græcum codicem.

Sextus numus erat aërus, qui iuxta hanc rationem duos quadrantes valebat, quia dimidium est assis. Qua dictione vtitur P. Vatinius, cum Ciceroni scribit, Simius non semisus homo contra me arma tulit, & eum bello cepi.

Quadrans quarta erat assis pars, & eiuſdem rationis numus aërus, qui præsentis Maruedino æqualis est, quod apud nos passim admittunt viri maxima eruditione præditi ex denarij argentei æstimatione. Item ex Italicorum cõmuni vsu loquendi: ipsi etenim quadrantem Quatrinũ no-

minant: quatrinus vero Italicus nostro aëro Maruedino fere similis est. Sed & ex nostris non reculabo teitem citare Florianum Occampium lib. 5. histor. cap. 25. vbi hanc horum numismatum collationem probat, cuius viri diligentiam in hisce & aliis reb. perferendis merito multi faciunt omnes. Quadrans vero vocatus est Triuñsus, à tribus vnciis, teste Plinio in d. c. 3. Et inde Teruncius, quæ dictione vtitur M. Varro: Teruncius, inquit, à tribus vnciis dictus: eiusdem numi meminit Cicero lib. 3. de Finib. & lib. 5. Atticum.

Sic & Triens numus erat aërus, tertiam habens assis partem, nempe quatuor vncias: quæ ratione maior est quadrante, & valet apud nos octo coronatos, quos vulgus Cornardos appellat. Hæc enim est tertia pars quatuor nostrorum Maruedinorum. Huius numi meminit Plinius in d. lib. 33. cap. 3. Iuuenalis Satyra 3.

Inselix nec habet, quem porrigat ore trientem. Vbi hoc in scholiis adnotauit Cælius Secundus Curio, vir mehercle doctus ac diligens in hisce adnotationibus.

Sextula item erat numus aërus, cuius multi meminere non equidem sexta assis pars, sed auctore Varrone minimus erat numus ex ære habens sextam vnciæ partem. Ex præsentibus numis, aut denariolis non video, cui sextula conuenire possit, valeret tamen tres Meaias, ac paulo plus. Nam duo coronati efficiunt vnciam totius assis, & hi valent viginti Meaias. Igitur sexa pars harum erit sextulæ valor.

Erat & Semuncia numus aërus, vigesima quarta pars assis, cuius numi mentio fit ab Aconio Pædiano, Guliel. Budæo lib. 3. de asse. Est autem hic numus similis nostro Coronato.

Hinc ipse libenter adnotauerim, falso Cælium Secundum ad Iuuenalem in scholiis sensisse, trientem minimam omnium monetam fuisse, cum multo, minor ex ære fuerit quadrans, item semuncia, & sextula. Nam quod Donatus censet, obolum fuisse minimam & vltimam monetam, ad argenteos numos referendum est, de quo alibi tractabitur, etiam si ipse Cælius Donatus hac in parte lapsus fuisse asseuerat. Et id iure quidem, cum ex numis argenteis sint aliquot minores obolo. Etiam si Rhemnius Plinius de ponderibus scripserit idem quod Donatus hæc sane versu:

Nam nihil his, oboloye minus, maiusve talento. Agit tamen de Atheniensium Repub.

CAPVT II.

De veteribus argenteis numis.

SVMARIA.

- 1 Argentei numi quo tempore primum Romæ signati.
- 2 Argentei numi apud Hispanos signati, quibus modo vtitur.
- 3 Libra vetus diuiditur, & expenditur, & inibi de granis.
- 4 Marcha pondus, quid sit.
- 5 Vncia, quor drachmas appendat.
- 6 Denarius olim cudebatur ex argento puro, quandoque ex misto.
- 7 Denarij, & quinarij pondus examinatur.
- 8 De sestertio, libella, & obolo, numis argenteis.
- 9 Siclus argenteus apud Hebræos, cuius ponderis fuerit, & item aureus.
- 10 Examinatur gl. in cap. si quis aliquando. S. in Leuit. de ponent distinet. 1.
- 11 Denarij & sestertij valor traditur, & intellectus l. vlt. C. de donat.
- 12 Sterlingus, quis numus fuerit.

Argentea pecunia Romæ primū signata est, quinque annis antè primum bellum Punicum, anno ab vrbe condita D. LXXXV. Q. Fabio Cõsule, vt scribit Plinius lib. 33. c. 3. quo in loco anno rû numerus manifestū errorẽ habet, qui leuis non est, quippe qui centum annos addiderit, atque ideo legendum est apud Plinium, Anno t ab vrbe condita CCCC. L. XXXIII. is etenim annus Q. Fabij consulatui cõuenit iuxta Chronologiã Hærici Glareani, & Haloandri. cõstat sane ex Polyb. lib. 1. c. 2, Aulo Gellio lib. 1. Solino lib. 17. c. 21. primū bellū Punicū initiū habuisse anno ab vrbe condita CCCC. LXXXIX. Nec quicquã vrget in contrarium quod Paulus Orosius ac Dionysius alio sub annorum numero initium primi belli Punicij constituerint: siquidem diuersa temporis ratio in paucorum annorum numero penes authores sit, concordia sententia huius belli initium statuente intra quingentesimū ab vrbe condita annum: quemadmodum diligenter probat Io. Vassæus in priori Chronicorum Hispania parte. Sed & Plinij locū mendosum esse admonuerunt Ludoui. Viues ad Augustinum de ciuitat. Dei, lib. 2. c. 18. Et Henric. Glareanus in dict.

Chronologia ad Titum Liliam. Igitur primus apud Romanos numi argentei vltus cōtigit anno ante Christi natale 274. aut 276. iuxta varias hac de re opiniones.

Argenteum autem numisma non tantum apud Romanos, sed & apud Græcos, cæteraſque orbis gentes. olim in vſu cœpit eſſe. Apud Hispanos vero moneta argentea varie in vſum vepit, quod alibi explicauimus, modo eſſentiam tantum expendimus præſentem argenteam pecuniã, qua vſumur, vt ad eius rationem veteres Romanorum argenteos numos excutiamus, eorũ valorem tradentes. Et ſane anno Dom. M. CCCC. XCVII. pragmatica ſanctiõne Regum Catholicorum, l. 118. [l. 2. tit. 21. lib. 5. Recopilat. cui adde l. 1. & 2. tit. 24. eodem libr.] ſtatutum eſt, vt ex quolibet marcho argentei percutiantur ſexaginta ſeptẽ numi argentei, quos Regales, ſeu Regales vulgus appellat. horum autẽ quilibet valorem habet triginta quatuor quadrantum, quos Marauellis dicimus. Atque ad eãdem rationem iſſum eſt, vt cudeantur argentei minores numi nempe dimidijs argenteus valoris 17. quadrantum, quem medio Real dicimus. Itẽ quartus, quem Quartillo appellamus, & eſt valoris octo quadratum, & dimidii, ſic & octauus, id eſt octavo de Real. valoris quatuor quadrantum, & dimidii blancæ. Sed non omnes hi numi argentei modo in vſu ſunt. paucos enim expendimus quartos, & fere nullos octauos. Præſentiffimi ſunt ipſi argentei Regales integri, item dimidij: tandẽ in Hispania, & Meſſici apud Indos caduntur Regis Hispaniarum iuſſu maiores argentei numi, quorum quidam pondus habent duorum argenteorum Regalium, quidam quatuor, alij trium, alij octo, & hi vnciales fere ſunt. Qui in Hispania percutiuntur, habent altera ex parte inſignia Regum Catholicorum, ex altera Hispaniarum, & horum regnorũ ſigna. Qui vero Meſſici euduntur, altera facie ſcutum habent Caſtellæ, & legionis, altera quidem Caroli Regis inſignia, duas in quã, columnas cum titulo, Plus vltra.

Ceterum quo rectius veteres numi argentei noſtris cõferantur, oportet prius examinare, põdera, quib. apud nos fabri argentarij vtuntur, & aurifices in appendendo argẽto, & auro, atque itidem an ea ſint ſimilia his, quibus Romani vtentur.

Romanorũ [†] Libra diſtribuitur in vncias duodecim, Vncia quælibet habet octo drachmas, Drachma tria habet Scrupula, quæ Grammata dicuntur à Græcis, Scriptula rectius alij appellant, vt Agricola & Antonius Auguſtinus adnotarunt, diligenterque admonet Petrus Victorius lib. 5. var. lectio. cap. 13. Scriptulam, ſeu ſcrupulum in binos obolos diuiditur. Item Siliqua, hoc eſt Ceratia ſex, ſcrupulum faciunt: Grana vero quatuor ſiliquam. Eſt igitur ſcrupulũ 24. vncia pars, quod & notatur per gloſſ. in l. 1. c. de metallar. lib. 10. vnde cõſtat, vnciam habere 24. ſcrupula, ſicuti tradidit Antonius Auguſtinus lib. 2. emendationum, cap. 9. & Nebriffenſis in Lexico iuris ciuili, in diſtione. Scrupulum. idque conſtat ex Columella lib. 5. de re ruſtica. c. 1. Hoc vero in opere nõ ſemel, imo paſſim ipſos fabros argentarios, ſimpliciter argentarios appellãbo ad faciliorem propoſita materia intellectum, non ignarus apud veteres aliam fuiſſe potiorem huius diſtinctionis ſignificationem, cuius inferius mentioẽm faciemus.

Duella conſtat ex duabus ſextulis, ſextula vero ſexta pars eſt vnciæ, & ideo duella erit tertia pars.

Sextulus conſtat ex duabus drachmis, atque ideo adſumitur pro quarta vnciæ parte. Iſidoro. §. ſilium. ff. de annis legar. quod notant Iſidorus lib. 16. Etymolog. c. 24. & Antonius Auguſtinus. Emendat. c. 8. ex Columella in diſt. c. 1. hæc ſane eſt veteris Romanæ libræ ratio, & diuiſio præſenti tractatui neceſſaria, quam deduximus ex Budæo lib. 1. de aſſe. Leonardo Portio in tractat. de monetis, Voluſio Matiano de aſſe, Rhemnio Fannio Poeta de ponderib. Alciato in de metallar. lib. 11. Geor. Agricola lib. 4. de ponderib. Roman. à quibus & alij huius rei authores citantur.

Hinc denique illud obiter deduxerim, frumenti grana, olim in vſu fuiſſe ad ponderis iuſti rationem. vnde grana quatuor conſtituunt ſiliquam, grana viginti quatuor ſcrupulum, grana vero ſeptuaginta duo drachmam, quod Alciatus ſætetur, adnotauit Agricola lib. 3. de pretio veterum monetar. Idem ipſe rurfus probat in lib. de reſtituendis ponderib. atque menſuris ex Græco Nicandri interprete, & Serapione Mauro. Hæc grana Budæus appellat Momenta lib. 3. de aſſe. & tamen conſtat, grana frumenti eo quod robuſta differant ab inanibus, recentia à vetuſtis, nõ eſſe certa, nec iuſta

adiuſti ponderis rationem, ſicuti docet eleganter ipſe Georg. Agricola lib. de reſtituendis ponderib. Quæ ratione Catholicæ Reges Hiſpaniarum Ferdinandus & Eliſabetha anno M. CCCC. LXXXVIII. pragmatica ſanctiõne 123. [l. 3. tit. 1. lib. 5. Recopilat.] ſtatuerunt, frumẽti grana proſius ab vſu iuxta rationem vnciæ ex orichalco faciendum, vt legitur ma, certa que ſit iuſti ponderis ratio.

Noſtri vero fabri argentarii, & aurifices iam diu ex vetuſtiſſimo vſu, aliam quam Romanã librã ponderationem habent, ſiquidẽ vtuntur beſſe Romanã librã pro iuſto, & ſummo fere põdere, quẽ beſſem Regiã leges [†] marchum appellant, iſque in vſu eſt apud cæteras Chriſtianas gentes, à quibus marchã Germanico nomine appellatur, quod Budæus lib. 2. de aſſe, Georg. Agricola lib. de reſtituendis ponderib. & Carol. Molinæus de contradi. q. 100. num. 70. non ſemel fatentur. habet hæc marchã octo vncias Romanã librã, quamobrẽ Romana libra proportionẽ ſortitur ad marcham ſeſquialteram. Erit vero marchã iſta libra noſtrã vulgaris librã decem & ſex vnciarũ, quæ quẽdem libra habet, ad Romanã librã, proportionẽ ſortitur id eſt, ſuper tertiam. Et tamen, quæ de marchã diſtinctionem probantur in l. 1. tit. 24. in ordinationibus Regis Alphonſi vndecimi Compluti ſtatutis aera 1386.

Illud plane receptiſſimũ eſt apud veteres, ac iuniores, qui de libra Romana ſcripſerunt, Romanã librã duodecim vncias habuiſſe, vt hinc mirũ ſit, Gulielmum Budæum virum hæc in re, vt & in plerique alijs diligentiffimum, lib. 2. & 3. de aſſe. abſque villo cõto authore ſcripſiſſe, Romanã librã habere vitrà duodecim vncias dimidiam, & ſic duodecim vncias, & quatuor drachmas, cuius opinionem multis probatiſſimis teſtimonijs, & authoritatibus refellit Georg. Agricola lib. 4. & 5. de menſuris & pond. exacta ratione deducens, librã Romanã à Græca libra, atque ita ab Attica libra in hoc diſſerre, quod Græcã centum drachmarum ſit, Romanã vero nonaginta, ſex tantum drachmas habeat, vnciam legito, qui de his multa tradit.

Sed & de [†] vncia noſtra plerique dubitarunt, ſine equalis vnciæ Romanæ. Nam Leonardus Portius, Alciatus, & Budæus ſcribunt, vnciam, quã modo vſumur & vtuntur argentarii, & aurifices, eandẽ eſſe cum illa veteri Romanorum vnciã. Ab his diſſentit Georg. Agricola in lib. de reſtituendis, pond. ea ratione, quod non vna eademque ſit vncia apud Chriſtiani orbis gentes. Nos vero quandoque cõnati ſumus rem iſtam ad iuſtam ponderis rationẽ experimentis quibuſdam examinare, ex quibus planeprehendimus multis coniecturis vnciã, quã modo Hiſpani argentarii, & aurifices vtuntur, euſdem eſſe ponderis, cuius erat vetus illa Romanã vncia. Habet enim noſtra vncia octo partes, nempe diuiditur in octo argenteos Regales iuſtiſſimi ponderis, quib. argentarii, & aurifices adpõdus vtuntur. Quilibet autem argenteus habet duas drachmas minores, quarum quælibet triginta ſex grana continent. Sic ſane vncia diuiditur in decẽ & ſex noſtras drachmas, quæ veteres octo drachmas efficiunt, cũ vetus drachma habuerit ſeptuaginta duo grana, quæ habent noſtræ duæ drachmæ: atque ideo euſdem ponderis eſt vncia veteris Romanorum octo drachmarum, cuius & noſtra vncia decem, & ſex drachmas continet.

His accedit, quod octaua noſtræ vnciæ pars, quæ ad iuſtum pondus exactã, regalem numum efficit quo aurifices vtuntur, ita cum denario veteri conuenit, vt plane maioris ponderis denarius ſit iuxta eam proportionem, quã ex denarijs ſeptem non attritis, nec corroſis conſtituit noſtram vnciam, ſicut & veterem Romanã cõſtituebat, quã noſtri octo regales numi iuſti põderis itidẽ efficiunt. Vnde par eſt, noſtram vnciam veteri Romanã cõuenire.

Eſt tamen illud hæc in parte admonendũ, veteres Romanorũ denarios [†] cudi ſolitos ex puro argẽto, quod vulgõ Accendrado dici mus, abſque vlla æris miſtura, cuius argenti valor, & eſt imatio maior eſt, quam argenti mixti, quod noſtri argentarii, & aurifices expendunt: ſiquidẽ hoc habet æris, aut ſtanni miſturam ſecundum eam proportionem, quam ipſi aurifices facillime diuidere ſolent.

Sed & veteres Romani poſtea in cudenta moneta æris octauam partem argenti miſcuerunt, primulque id fecit Lilius Drufus in tribunatu plebis, teſte Plinio lib. 33. c. 1. Idem Plin. eod. lib. c. 9. conqueritur, Antonium triumvirũ denario

Erat & apud veteres *Libella* numus argenteus, qui vnius assis æstimatione habuit, cū esset decima denarii pars, vt Budæus *lib. 3. de Assē*, probat, & testis est M. Varro *lib. 4. de lingua Latina*. idē tradit Georg. Agric. *lib. 2. de pond. & temperat. monet.* Ex Plinio hoc ipsum deducitur *lib. 33. c. 3.* qua ratione libella numus argenteus quatuor efficit nostros æreos quadrantes. Et est apud Volulium Matianum alia libella, decima inquam pars sestertii, quæ iuxta sestertii superius traditæ æstimationem, erit modo vnius quadrantis valore cēsentia, aut vnius marauedini. Huius item libellæ meminit Georg. Agricola *lib. 5. de ponder. Græcis*.

Obolus apud Græcos numus fuit argenteus, qui erat sexta pars Atticæ drachmæ. Scribit enim Plutarch. in Lyliandro, apud prius sæculū sic omnino habuisse, vt numorum loco ferreis yterentur *Pirgulis*, id est, *Obeliscis*, plerique & æreis, à quibus hoc etiam tempore numorum acertum Obolos vocari certum est, & obolos sex vnā conficere drachmā, quia tot manus ipsa cōplecteretur. Ergo ex Plutarcho apparet, obolū sextā fuisse drachmæ partē, quod ex Plinio *lib. 21. c. vlt.* adnotarunt Budæus *lib. 5. de Assē*, & Georg. Agric. *lib. 2. de ponder. & temperat. monetar.* idem *lib. 5. de ponderib. Græcis* hoc ipsum docet ex Polluce, Suida, & Xenophonte, quāobrem obolus valet sex fere nostros marauedinos. Obolū autē olim dictū fuisse *Phollen*, testis est Suidas in dictione, *Obolus*, & dictione *Phollis*, & in dictione *Cermata*: virturque ea dictione. Ex Græcis; Euseb. *lib. de 10. hist. ecclēsiæ*, 6. ex Latinis, Diuus Augusti. *lib. vlt. de ciuit. Dei*, 8. vbi Ludouic. Viues, & Alciatus *ad 12. libro. C.* hoc adnotarunt Obolus ergo sex nostros valet marauedinos. *Semiobolus* tres, *Triobolus* decem, & octo, Nostri vero aurifices appellant *Tomini*, quem nos obolū diximus, idque obtinet quoad ponderis rationem. nam *Tomini* non est numus.

Apud Hebræos erat olim in vsu numus argenteus dictus à Iosepho *Siclus*, ab ipsis Hebræis *Sicel*, quæ dicitio & pōdus significat auri vel argenti, quod ipse numus appendit, nēpe quatuor Atticæ drachmas, auctōr Ioseph. *lib. 3. antiq. c. 10. & lib. 7. de bello Iudæo*, c. 26. & Hieron. *lib. 1. c. Commentar. in Exec.* idem esse Hierony. probat in *traditionib. Hebræicis super Genes.* 24. atq; ideo hoc pondus aut numus continet 24. Græcos obolos. Hebræos autem obolos habet viginti, sicuti cōstat *Leuit. c. 27. Exod. c. 30. & Numer. c. 30.* Hebræus vero obolus maior erat obolo Attico quinta parte. Nam viginti quatuor oboli Attici efficiebant Siclū Sanctuarii, quem efficiunt viginti Hebr. oboli. Cautum etenim erat lege veteri cuius mentio fit *d. c. 30. Num.* Sicli partem dimidiam domino offerendam esse, qua ratione à Cæsare Aug. procurante Iudæa Cynro Præfide in tributum Iudæis indictum est, vt singulis annis quilibet binas drachmas solueret, atq; ideo *Marth. c. 17.* Didrachmus censetur numus ille, qui pro tributo à Iudæis reddebatur. Quod & Budæus explicat *lib. 5. de Assē*. Sed & Iosephus scribit in *lib. 7. de bello Iudæo*, c. 26. à Vespasiana. Cæsar. stipendium Iudæis indictum, vt vbi cunq; degerēt, binas drachmas inferret quisque in Capitolio, ita vt ante Hieroso. tēplo pendebat, quo in loco palā Iosephus probat dimidium Sicli, quæ Iudæi templo pēdebant olim ex lege, cuius mentio fit in *d. c. 30. Numer.* didrachmū fuisse, & ideo Siclus integer erit quatuor drachmarum. idem Siclus ab eodem Iosepho simpliciter dictus est argenteus *lib. 9. Antiq. c. 2.* alibi idē Iosephus Siclū interpretatur plane, ac vertit, *lib. 7. c. 9.* Sic & Xiphilinus in Vespasian. scribit ab eiusdem Vespasiani victoria indictum fuisse Iudæis, qui Iudæicos mores, & instituta retinerent, vt Ioui Capitolino didrachmū quolibet anno penderent. Et hæc de Siclo Sanctuarii, cum de eo expressim agatur in locis ex veteri Testamento paulo ante adductis: liquidem Siclus Sanctuarii à vulgari Siclo, quo in commutationibus Hebræi vtēbantur, in hoc distinguitur, quod Siclus Sanctuarii 4. Siclus vero vulgaris duas drachmas pendebat, quemadmodum ex Magistro Salomone adnotauit Georg. Agric. *lib. 2. de ponder. monetar.* Et probat Carol. Molin. in *tratt. de contraccib.* q. 100. nu. 795. Ex quibus fit satis, Siclū Sanctuarii quatuor appendisse drachmas Atticæ & viginti obolos Hebræos, quod & idem Agricola tradiderat *lib. 2. de externis ponderib.* qui scribit, obolum iustum Hebræum dictum fuisse *Gera*, quamobrem multa poterunt deduci non omnino vulgaria in huius rei, & numi examine, quæ subservient, & plurimum conducent ad multarum autoritatum interpretationem.

Primum cōstat, *Staterem numū*, cuius meminit *Marthæus 2. 17.*

consendum esse ponderis, & valoris quatuor Atticarum drachmarum. & denique Sicli Sanctuarii, cum is solus esset pro Chrito, & Petro, & quilibet Cæsari solutus esse didrachmum, id est, numum duarū drachmarum, dimidii nempe Sicli Sanctuarii, & integrum Siclū vulgare drachmas, qui quidem numus, cum duas habeat pendentes drachmas, conuenit quoad pondus, & æstimationem fere dnobis, numis regalibus argenteis, quibus modo vtriusque constitutione Regū Catholicorum. [5. in. 21. li. 5. Recopilat. argenteis regalibus legitimi ponderis, quorum rationem aurifices, & vas. ularii obseruat. sic didrachmus erat quæta vnciæ pars, & huius ponderis numus argenteus.

Secundo; hinc deducitur, Siclū, quem diximus apud Latinos quartam fuisse vnciæ partem, re & nomine similem censerī Hebræorum Siclo vulgari.

Tertio, ex hoc Sicli pondere, & æstimatione poterit pēpendi, cur septuaginta interpretes *Numer. 8. c. 3. & Exod. c. 24.* Siclū interpretentur didrachmum, cum locus ille patet tractet de Siclo Sanctuarii, quem ex autoritate Iosephi, Hierony & aliorum constat 4. drachmas appendisse. Et æstimationem enim 70. interpretēs, Siclū Sanctuarii, & vulgarem parēs fuisse pondere, & vtrumque duarum drachmarum pondus tantum habuisse, vt tandem Siclus etiam Sanctuarii fuerit ponderis, duarum drachmarum. Eadem sententiam sequitur, & probat Epiphanius Salaminis vrbis Cypri Episcopus, cognomento Magnus, alioq; Constantiæ præsul, (nam & Salamin ita dicta est), qui omnium tam ponderum grauitatem, quam capacitatem mensurarum, quæ sunt apud 70. interpretes, & Euangelistas explicat, cuius tamen opinionem tradito vero Sicli Sanctuarii pondere improbat Georg. Agric. *lib. 2. de ex. ern. ponder.* Habet enim Siclū Sanctuar. pondus drachmarum quatuor Atticarum. (Eadem deniq; ratione Philo. in *lib. de special. b. Decalogi legib.* vtriusque elegantem cum *c. 27. Leuit.* sic interpretatur, vt Siclū rii Siclū, quatuor atticis drachmis æstimauerit.)

Quarto eadem ratione facillimum erit examinare pondus *Armillarum aurearū*, in quibus seruus Isaac donauit Rebeccam. Pē debāt enim duæ illæ armillæ Siclos 10. *Genes. 24.* Nam hic locus hic de Siclo Sanctuarii sit accipiendus, pondus duarum armillarum erit censendus iuxta 40. Atticæ drachmas, vel quinque vnciarum, aut denique 40. numorum aureorum, quos ex constitutione Regum Catholicorum [4. tit. 21. lib. 5. Recopilat.] signatos simplices aureos appellamus. Quod si de Siclis vulgaribus intellexerimus locum præcitatum, pondus armillarum erit 20. drachmarum Atticarum, atque ideo 20. numorum aureorum, quos dicimus *Ducatos simplices*. Hieronym. tandem in traditionibus Hebræicis super *d. c. 24.* locū illum de Siclo Sanctuarii palam intellexit. Nam & hic frequentissimum est in libris veteris Testamenti historia. [Illud tamen obseruandum esse censeo, quod diligenter probare conatur *Stamillan. lib. de Talen. & Siclo*, scribit enim Siclū auri dimidiū pondus habuisse Sicli argentei.]

Quinto ad eiusdem loci congruam interpretationem est idem obseruandum pondus inaurium, quas idem seruus Isaac Rebecce donauit, inquit enim textus sacer, protulit vir in aures aureas appendentes Siclos duos. Vnde apparet, vtramque in aurem Siclos duos appendisse, id est, octo drachmas aureos, quibus vtimur, & quos simplices ducatos appellamus, denique vnciam auri. Et hæc iuxta vulgarem editionem & valorem Sicli Sanctuarii cum pondus inaurium secundum vulgarium Siclorum rationem esset quatuor drachmarum, atque ita quatuor aureorum drachmalium, quibus Castellani vtuntur. Quod si editio illa sit obseruanda, quæ ex Hebræo sermone traditur in hunc modum, protulit auream inaurerem, dimidium sicli pondus eius: quemadmodum *Deus Hieronymus* traduxisse videtur, & probant *Engelbus* numus, ac *Georgius Agricola libro tertio de pretio veterum monetarum*, admodum differt inaurium pondus: liquidem est censendum ac reducendum ad duas drachmas Atticæ habita ratione Sicli sanctuarii. Quo fit, vt *Alloysius Lippomanus* in *Catena super Genesim. capit. 24. vers. 47.* quarto existimet, septuaginta interpretes non discrepare in eius loci translatione ab Hebræis dicentibus inaurerem auream fuisse ponderis semissis, vel dimidii Sicli, etiam sanctū aureū apud interpretes septuaginta exponatur, & ad-

adsumatur, & distribuitur, ut sit sensus, quod quilibet inauris erat poderis vnus drachma. Sic etenim vtraque inauris erit poderis dimidij sicii Sactuarij, nempe duarum drachmarum. Cui rationi accedit, quod septuaginta interpretet Sactuarij sicii semper, & vbi que didrachmum interpretatur: quemadmodum superius probauimus, & manifestum sit Numeri. 3. & Exodi. 38. idcirco aestimantes cum Hebraeis, vtraque inauris appendisse sicii Sactuarij, & earum quilibet dimidium sicii, interpretati fuerunt distribuitur cuiuslibet inauris poderis esse censendum ad rationem vnus drachma, & ita dimidij sicii Sactuarij. Sic sane fallitur doctissimus Eugubinus, dū in d. c. 24. miratur, quod septuaginta interpretet siculum verterint drachmā: siquidem ipsi septuaginta interpretet non interpretatur, siculum drachma esse, cum vbi que eum didrachmum esse censuerunt, sed existimarunt, Hebraeos cuiuslibet inauris poderis tradidisse ad rationem dimidij sicii: quem interpretes cōstituerunt integru ex duabus drachmis, & dimidij ex vna tantum drachma. Sed adhuc discrimen constat, si Hebraei de sicio Sactuarij, & ponderis quatuor drachmarum intellexerunt locum illum, etiam si vtriusque inauris poderis fuerit ab eis significatū ex dimidio sicio: quia septuaginta interpretet siculum integrum constituitur duabus drachmis, Hebraei vero ex quatuor. Sic multo maior est differentia, si dixerimus ab Hebraeis poderis cuiuslibet inauris ad dimidij siculum constitutum, nā vtraque inauris erit quatuor drachmarum ex poderis integri sicii Sactuarij: quare ratione vt Aloyfij Lippomani sententiā probemus, oportet dimidium siculum apud Hebraeos accipere pro poderis cuiuslibet inauris, & de sicio duarum drachmarum intelligere. Etenim iuxta interpretes septuaginta quilibet inauris appendebat drachmam vnam, & secundū Hebraeos dimidium siculum. Quod si dixeris, Hebraeorum codicem intelligendū fore de sicio Sactuarij quatuor drachmarum, & vtriusque inauris poderis ab eis significatū ex dimidio sicio: tunc interpretes septuaginta notari possent ex hoc, quod dimidij siculum duab. appenderint drachmas, quod poderis ipsi censere soleat integrum siculum. Editio vero vulgaris, & quae ab Ecclesia Catholica cōstitutissimam habet auctoritatē, vt cōueniat editioni Hebraica, quae poderis significatū sicii dimidij, erit intelligenda de sicio vulgaris, vt tandem quilibet inauris ex codice Hebraeorum appenderit dimidium sicii Sactuarij quatuor drachmarū, & vtraque integrum siculum, sicque quatuor drachmas, vel duos sicios vulgares, quorum quilibet didrachmus erat.

Sexto hinc plane deducitur, sibi non constare doctissimū Eugubinum, qui *Leuit. cap. 27.* scribit, siculum apud Hebraeos esse quasi sestertium masculi generis apud Latinos. Est enim hic manifestus error. Nam siculum, etiam si is esset vnus drachma, haberet fere quatuor sestertios Latinos, & multo plures: si is duas drachmas, aut quatuor pendebat. Septimo apparet inde, an certum sit quod dicit Hieron. *lib. 24. Genes.* tradit, scribens siculum Hebr. esse vnciam, & vnciam vnam pendere. idem asserit Isidor. *lib. 16. etymolog. c. 24.* Nam hoc incertum sit vel ex eo, quod idem Hieron. facit, siculum pendere quatuor drachmas, & tamen vnciam constat ex octo drachmis. Vnde verius dixissent hī auctores, siculum esse semunciam. Quod ex auctoritate Isidori tradit Anton. Augustini *lib. 2. Emendationum, c. 8.* cum ipse Isidor. asserat, siculum vnciam esse. Igitur vt cuique sit, siculum Sactuarij quatuor Atticas drachmas appendit, & ideo semuncia est. Rursus Iosephus *lib. 7. antiq. c. 8.* scribit, minam pendere quadraginta sicios. Quod siue intelligas de mina Hebraea, siue de Attica, satis differt ab his quae superius adnotauimus. (Nō me latet Stanislau in tract. de talento & sicio multa de sicio, cuius metio sit in Scriptura tradidisse, quae ea parte, qua a praenotatis differunt, lector poterit diligenter cum his cōferre, expēdere, & certiora eligere.) Octauo expendi poterit ex his numis ille cuius metio sit apud Xenophontem *lib. 1. de Cyri ascensu ad Babylonem.* Is enim dicitur esse siglus, vt ex eodem Xenophonte deducitur, pendit septem obolos Atticos, & dimidium. Sed & Hesychius tradit, siglum numum esse Persicum, aut Sardianicum, & valere octo obolos Atticos. pendit ergo is numus drachmam vnam, & tertiam alterius partem. idem probat Agricola *lib. 2. de pondere monetarum.* Nono hinc erit examinanda gl. in c. si quis aliquando. §. si anne. *Leuit. de pen. distict. 1.* vbi mentio fit sicii. Heb.

etiam Teutonius haec confixit carmina:

*Tres sicios obolus, obolos tres drachma, sed octo
Vncia fert drachmas, duodena dat vncia libram.
Siclus habet septem drachmas obolo minus vno.*

Haec sane carmina parum sibi constant. Nam si obolus habet tres sicios, fieri non potest, quod sicius habeat septem drachmas obolo minus vno. Idcirco Ant. Aug. in d. l. 2. *Emend. c. 8.* docte, & diligenter probat primum carmen aliter legendum esse, ita equidem:

Tres obolus, siliquas obolos sex, drachma.

Item admonet, siculum viginti pedere obolos Hebraeos, quod nos paulo ante probauimus. Superest tamen adhuc error: etenim si ex Antonio Augustino legendū est in primo carmine, obolos sex drachma, qua ratione fieri potest, vt sicius habeat septem drachmas vno dempto ex his drachmis obolo: haberet siquidem siculum 40. & vnum obolos, quod satis refragatur eidem Anto. August. atque ideo nec ipse sibi cōstat. Nos vero arbitramur auctorem horū carminum non satis percipisse rationem & vim huius numismatis, nec item intellexisse drachmae pondus, tametsi primum carmen, vt & alia conueniant, sit ita legendum.

Tres siliquas obolus, obolos tres, drachma.

Ita enim sit, vt sicius habeat septem drachmas obolo minus vno, id est viginti obolos, quos licet Hebraeos vero sicius habeat. Hic dubio procul est huius auctoris sensus, etiam si plurimū ab scopo errauerit, dum drachmā effecerit trium obolorū, & ipsa vere sex obolos appendat. Sic etiam decipitur dum viginti obolos Graecos ex his, quos drachma Graeca pendit, tribuit sicio, qui viginti quatuor Graecos obolos pendit deinde siculum existimat habere septem drachmas, cum omnium sententia maior sicius, qui dicitur Sactuarij ponderis, sit quatuor drachmarum.

Ceterum, licet ea quae de pondere denarij, & ac sestertij scripsimus, ita recepta fuerint, vt inde possimus horū numismatum valorem ad nostram argenteam monetā conferre absque insigni aestimationis, & pretij errore: de valore tamen, quem hi numi apud veteres habuerint, maxime est controuersia. Nam et si ab initio denarius decent valeret asses, & quinaris quinque, sestertius duos, & dimidium, sunt plane qui existimet, paulo post valere istum mutatum fuisse & denarium aestimatum esse decem & sex assibus, quinarium octo, sestertium quatuor. Hoc enim apparet ex Plinio *lib. 33. c. 3.* qui id coniugisse scribit Hannibale virgite republicam, Q. Fabio Maximo dictatore. Eiusdem sententiae auctores sunt Volus Metianus in *li. de asse,* & Vitruuius *l. 3. de architectura.* quorum auctoritate sequuntur Antonius Augustinus *l. b. 2. Emendationum c. 7.* à Budaei & aliorum sententia discedit. Huius opinio accedit locus insignis apud Cornelium Tacitū *l. 1. quo in loco,* vbi agitur de seditione Pannonica, cōqueritur Pannonicus miles, quod decem asses, non denarium acciperet: conitat igitur apud Tacitum denariū pluris quam decem assium aestimari. Nā & ex Plinio in *d. c. 3.* apparet, in stipendio militari semper denarium decem assibus aestimatum fuisse & idcirco decem asses militi dari solitos pro denario, qui erat diurna stipendium. sed & Plinius ipse palam asseuerat, eius aetate denarium aestimari decem & sex assibus, & sestertium quatuor. Volusius item & Matianus in *d. libr. de asse,* qui Iuriconsultus fuit, & floruit sub Antonio Pio, Hadriano, & Antonino Philosopho, manifeste, & eotempore hanc fuisse horum numismatum aestimationē scribit, vt hinc satis probatum esse videatur aduersus Budaeum, & alios, quae fuerit vera sestertij, ac denarij aestimatio. Sic sane intelligenda Iustianiani Caesaris cōstitutio in *l. 1. vbi. Cod. de donat.* Verba (inquit) superflua, quae in donationibus poni solebāt, id est, sestertij numi vnus, assium quatuor, penitus esse reiicienda censemus. Etenim ad interpretationem sestertij, ne quis ea verba intelligeret de sestertio neutrius generis, adiectum est assium quatuor, cuius valoris erat sestertius, secundum Matianum. Quae quidem interpretatio placet Antonio Augustino. Cui libenter addiderim, illa verba (sestertij vnus) in donationibus ideo esse superflua, quod cum vere donatio fieret, simulate vnus numi pretij apponebatur, vt videretur venditio, quae vnus numi pretio appositio ficta iudicabatur, *l. si quis ante conduxerit. ff. de acquirenda possessione.* & ex Suetonio in Caesare, & Valerio Maximo libro 5 adnotauit Budaeus *lib. 1. de asse. & in rubrica. ff. de in diem adiectione.*

Vtūque tamen sit, etiam si à Budaeo Matianum sequuti

des. edamus, iterum admoneo, non esse admodum incertam denarij, & sestertij estimationem ad nostram pecuniam rationem, & pondus, ex quo certa poterit constitui, & definiti aestimatio. Sed illud plane constabit, ad Hannibalis tempus, & Q. Fabij Maximi dictaturam, denarium decem assibus aestimatum fuisse, sestertiumque duobus, & dimidia, tamen si postea contigerit maior horum numismatum aestimatio. Quod si quis adhuc sequi Budaei sententiam velit, ac existimet, frequentiore fuisse in Republica Romana denarij estimationem ad rationem decem assium, & sestertij ad rationem duorum, & dimidij, denique Martiani estimationem opinetur temporariam fuisse, habet profecto gratias auctores Varronem lib. 4. de verbo, origine. Priscianum lib. 4. & Sextum Pompeium, qui censent, denarium decem assibus valuisse, quinarium quinque, sestertium duos, & dimidium tamen admodum vigeant auctores in cotrarium citati, ex quibus apparet, hanc estimationem fuisse receptam ad Q. Fabij dictaturam, & post eam denarium pluribus assibus aestimatum esse.

Fortassis, ut & hoc obiter adnotemus, argentei, quibus Christus diuenditus est, non erant denarij, sed numi didrachmi, ut censet Budaeus libro 5. de assibus. ex numo quodam illorum, qui apud Gallos in sacratio Ecclesiae cuiusdam maxima cum veneratione seruatur. Sic sane erant illi numi sicuti vulgares Hebraeorum.

Fit deinde mentio aliquot in locis Sterlinguorum quorundam. erat vero Sterlinguus numus argenteus Anglicus ex vicesima sexta parte vnciae, nam viginti sex numi argentei Sterlingui vnciam pendebant auctore Virgilio Polydoro in historia Anglica lib. 6. Dicitur autem est hic numus, ut idem auctor tradit, Sterlingum quod Sturnus avis, Anglice Sterling, vulgo Stornino, in altera parte numi esset impressa. Erit igitur quilibet Sterlinguus paulo maior sestertio Romanorum: siquidem viginti octo sestertij vnciam apud Romanos efficiant, quam apud Anglos itidem continent viginti sex Sterlingui, atque ideo erit Sterlinguus tertia numi regalis argentei pars, aut numus paulo minor tertia Castellani argentei parte. Horum Sterlinguorum mentio fit in cap. constitutus de procuratoribus in c. 3. de arbitris.

C A P V T III.

De veterum aureis numis:

S Y M M A R I A.

- 1. Aureus numus apud Romanos, quo tempore fuit percussus.
- 2. De aureis numis, quos signati iusserunt Reges Catholici Ferdinandus & Elisabetha, eorumque nepos Carolus iussit, sistimus.
- 3. Solidus aureus, cuius mentio fit a Iustiniano, quod pondus habuerit.
- 4. Solidus, qua ratione sic dictus fuerit: & inibi tremississus & semississus.

AUREUS numus apud Romanos cepit post annum 62. Aquam argentiis teste Plinio lib. 33. c. 3. nepe anno ab urbe condita 546. ante Christi natale anno 212. Graeci tamen numis aureis vsi fuere: quemadmodum Passum coitat ex Historicis, Graecis, auctoribus, tamen si Lycurgus numo aureo, & argenteo expuncto, ferreo solum vtendum imperauerit, sicuti Plutarch. scribit in eiusdem Lycurgi vita.

Reges autem Catholici Ferdinandus, & Elisabetha. anno 1497. [l. 5. tit. 21. li. 5. Recop.] Iudei iusserunt monetam auream in his regnis ad hanc rationem, vt ex quolibet marchio percuderetur 65. numi aurei, & tertia alterius numi pars: Sic etenim ex libra auri duodecim vnciarum perculli fuere numi aurei 89. Hi vero numi ex ipsa Regia constitutione appellatur Excellentes, eiusque ponderis duplici fuere, item signati alij numi aurei, quos Doblones vulgus appellat, & demum alij, qui quinque decem, viginti, aut quinquaginta numos excellentes penderent, quos sapissime & nos vidimus: atque ita cautu extat pragmatica constitutione 118. Hac denique deprehensi horum numismatum ponderis ratione, apparet, quemlibet horum numorum, quos Ducatos dicimus, & qui excellentes Regia lege nuncupantur, drachmalem esse, & fere habere Atticae drachmae pondus. Nam drachmae Atticae 64. marchae efficiunt 96. Romanam libram duodecim vnciarum. Quamobrem ex aureis his drachmalibus integri ponderis 64. tot detrahuntur grana, quae efficiunt numum alium, & alterius tertiam partem: sic ex 96. tot grana subtrahuntur, quae duos numos aureos excellentes constituent Drachmam autem hac in parte intelligo Atticam, quae appendit septuaginta duo grana, quae quidem Attica drachma duas continet drachmas vulgares, quibus aurifices vtuntur. Valet autem quilibet numus aureus ex his vndecim Regales argenteos huius regni numos, quorum praecedenti capite

meminimus & ultra vnum marauedinum aureum, atque ideo valet 375. areos marauedinos.

Expendebatur in his Hispaniarum regnis ab hinc decem viginti, & triginta annis aureus dictus Castellanus, cuius pondus vnum probi quidem auri, & pendebat octo tomineis, quorum quilibet pendit duodecim grana, duoque efficiunt scriptulum. sic sane numus aureus Castellanus appellatur vnciae partem, qua ratione quadraginta octo Castellani efficiunt marcham vna pondere quidem inito, & sex vnciae quemadmodum ex ipsius numismatis vero pondere satis apparet. Atque haec constant, si vncia, qua modo vnum eiusdem ponderis est, cuius Romana. sed quia maior quibundam videtur ad exacta huius numi rationem alia est eligenda via, iuxta quam ex marchio quinquaginta Castellani continentur, aut eudi solent. Huius numi auri Castellani valor est plane quadringentorum octuaginta quinque marauedinorum, quorum in 1. cap. meminimus.

Demum Carol. Caes. Hispan. Rex percuti iussit aureos numeros, qui Coronati, aut Corona dicuntur. Hi nullo frequentiores sunt, quorum sexaginta octo faciunt marcham, octo & dimidius vnciae, triginta quatuor pendunt vncias quatuorcentum, & duo efficiunt librā Romanā duodecim vnciarum. Valor cuiuslibet numi ex his censetur ad trecentum quinquaginta marauedinos. Denique numus hic aureus de cetero reales argenteos numos & decem areos Marauedinos in aestimatione reddit, sicuti statutum est ab ipso Carolo Pintiano totius regni conuentu anno M.D. XXXVIII. [l. 10. tit. 21. li. 5. Recop. cui adde l. 13. eiusdem.] Habet autem aureus hic numus pondus sexaginta octo granorum, contineturque, & signatur ex auro non ita puro, & pretioso, vnde illud, ex quo excellentes auri numi signabantur.

olim a Romanis numus percussus fuit, qui ex auro signatus simpliciter aureus dicebatur, cuius numi passim mentio fit a Iuriscōsultis, & veteribus Histor. sed quia ab eodem traditur plerumque, numus aureus, qui dictus est solidus, nondum satis constitutum est, imo adhuc controuertitur, an aureus, & solidus eiusdem ponderis, & valoris fuerint. Ipse vero post hoc egregios auctores rem illam breuiter examinabo. rationes vtriusque opinionis, & auctoritates adducens, ne videar temere alteram ex his sententiam elegisse, & vt palam sit postea vtramque habita rationem temporum vere, & constantiter alieuerari.

Primum enim illud sit absque controuersia, solidum aureum, cuius mentio fit a Iustiniano, & aliis paulo ante Constantibus, sextā fuisse vnciae partem, atque drachmam Atticam, & scriptulum vnum. quo fit, vt sex solidi efficiant vnciam, & septuaginta duo libram. Quod constat ex Iuliano lib. 16. Etymologiarum, c. 14. Constantino Armenopolo lib. 3. Epitomes, tit. 7. ex. ad hoc insignis in L. quoties. C. de susceptoribus & caris, lib. 10. cuius litera, & contextu subiciam ex ipso Codice Theodosiano, vt lector percipere possit facillime quantum differat a vulgata lectione, & aliqua Accursium adnotasse, quae plane subiciuisset, si integram constitutionem legisset. Extat igitur constitutio haec lib. 12. Codicis Theodosiani l. 3. tit. de susceptoribus, pp. epistolis, & Arcariis.

Idem A. A. ad Germanianum Gom. S. L.

Quotiescunque solidi ad largitionum subsidia perferendi sunt, pro quibus ad alterum saepe subducuntur, sed aut idem in massam, vel aliunde qui solui potest, habere materiam auri obryz. a dirigatur, pro eo licet parte quam vnusquisque defendit, ne diuitius vel alleis, vel praefatores, vel largitionales aduulverinos solidos subrogando in compendium, sicuti scilicet emolumenta conuertant. Illud etiam cautionis adiciemus, quotiescunque certa summa solidorum pro tituli qualitate debetur, & auri massa transmittitur, in septuaginta a duos solidos, libra feratur accepto, & carnis Dat. 6. Idus Ianuarias Roma, Lupicino & Iouino Consulibus.

Hic in codice Theodosiano nuper typis tradito Iohannes Tillij Angolismensis diligentia, & opera, tamen in Iustiniani codice tantum apposita sit vlcima huius constitutionis pars, his eadem verbis:

Quotiescunque certa summa solidorum pro tituli qualitate debetur, aut auri massa transmittitur, in septuaginta a duos solidos libra feratur accepto.

Huius constitutionis auctores fuere Valens, & Valentinianus Imperatores, ac Caesares. Vnde manifestum fit, solidum aureum, sextam fuisse vnciae partem, & ideo sex bo-